

U DVORANI SNOVA

ALEKSANDRA KARI

Prevela
Dubravka Srećković Divković

■ Laguna ■

Beograd, 2016.

Naslov originala

Alexandra Curry
THE COURTESAN

Copyright © 2015 by Alexandra Curry
All rights reserved
Translation copyright © 2016 za srpsko izdanje, LAGUNA

U DVORANI SNOVA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

PRVI DEO
Počinja jesen

ŠESTA GODINA
GUANGSJUOVE VLADAVINE

1881.

Sudžou

1

TAJ DAN

Lao Mangci

Bio je čas Zmije, doba dana kada se sunce marljivo trudi da zagreje zemlju. Crni petao sveznajućeg oka oholo se šepurio, vrzmajući se, po običaju, gubilištem, a Lao Mangci se pitao isto što i uvek: *Da li je ovaj čovek kriv?*

Bio je vrlo miran, taj čovek, krajnje dostojanstvena osoba koja kleči u senci visoke pagode, očiju oborenih ka zemlji. Taj mandarin sa naočarima i haljinom od reljefnih niti, pretankom za studeni vazduh tog jutra, izgledao je kao da proučava brljotine od krvi, novoprolivene, ne njegove, koja je poškopila tle pred njim. Činilo se da ga ne zabrinjava rulja što se okupila da posmatra kako mu odsecaju glavu.

S takvom svetinom kraj sebe, Lao Mangci se osećao značajno i poprilično uvaženo; premda nije umeo baš tako lepo da broji dalje od deset – ili trinaest – činilo mu se da tu mora biti najmanje hiljadu očiju i da sve one gledaju u njega. Pregača koju samo što je obukao preko krvlju isprskane košulje bila je jarka, carski žuta – boje žumanceta, rekla je njegova

niskorodna i bezvredna žena kad ju je ugledala. Ta boja se nije vidala često na tom mestu, mada Lao Mangci to i nije baš mogao znati. Za njega je ova kecelja bila, kao i sve drugo, prigušene sive nijanse. Njegovo ime, Staro Slepoko, ime koje mu je dato i kog se nije tek malo stideo, nagoveštavalo je da je slep, ali to je bilo sasvim netačno; Lao Mangci samo nije mogao da vidi boje. Druge stvari – većinu svega, zapravo – video je jednako jasno kao i svako drugi.

Bilo je gluvo doba noći kada je na konju u galopu stigao izaslanik iz Pekinga. Nosio je baklju s plamenom koji se vio uvis i probudio je Lao Mangciju iz dubokog sna. „Donosim ovu zapovest od Velikog i slavnog cara Guangsjua“, rekao je izaslanik. „I od Trenutno uzvišene majke carice-udove Cisi velikog carstva dinastije Čing“, produžio je nakon krupnog udaha. Pružio je Lao Mangciju svitak i nešto umotano u svilu. Svitak je bio carska naredba da se po kratkom postupku pogubi službenik-učenjak po imenu Saj Anguo iz prefektore Sudžou, čovek rođen sedamnaeste godine vladavine slavnog cara Daoguanga. „Odseći glavu bez odlaganja“, objavio je izaslanik glasnije no što je bilo nužno da bi ga Lao Mangcije uši čule. „Upravo je u toku hapšenje“, rekao je, a sneni susedi izvirili su sa kućnih vrata da vide ko je to došao u ovaj pozni sat.

Izaslanikov konj je bio veličanstven; čizme pak crne, šlem bogato ukrašen kičankama. Kasnije, kada je Lao Mangci razmotao pregaču boje žumanceta i raširio je da je pokaže ženi, ova je uzmakla. Oči su joj se zaokruglile od straha. Lao Mangci je znao da njoj nije draga njegova struka. No da li je kriv taj dostojanstveni mandarin što kleči? Da li takav čovek zaslužuje nož, testeru, sekiru – mač?

Dečak kome se glava upravo skotrljala sa ramenâ i čiju je krv zemlja još upijala izvesno je bio kriv. Kriv što je ukrao

pogačicu s mesom. Kriv što mu je trbuh bio prazan. Dželat bolje od većine drugih zna da je zdela pirinča – zdela pirinča, a čovečja sudbina – čovečja sudbina. Pa ipak, Lao Mangci se dičio time što zna ko je nevin, a ko ne. Njegov zanat nije se svodio tek na zamah mača. Zdela pirinča mora se iskupiti, dabome, ali ponekad se Lao Mangci sekirao zbog duhova koji neće imati glavu kad budu prešli u svet duša na Zapadnim nebesima. Ponekad je Lao Mangci u snovima viđao krv, a viđao ju je onako kako je drugi uvek vide. Sanjao ju je onakvu kako je mandarin sada video dečakovu krv: gustu, jaku, jarku – i crvenu.

Za razliku od dečaka, mandarinu su bila ponuđena opojna sredstva i kapuljača, mada je on oboje odbio, kao i trščana asura na koju će kleknuti, što je on prihvatio uz duboko klanjanje. Delovao je kao da se ne plaši, nešto što Lao Mangci nikada nije video kod čoveka kome će ubrzo biti odsečena glava. Dečak je klečao pogrbljen i uzdrhtao, i odsečno je trznuo detinjim ramenima uvis kada je Lao Mangci označio poslednji čas brzim udahom vazduha i pokretom ruku naviše, s mačem u punom zamahu. To poslednje izdizanje ramena i ranjivo uvlačenje vrata uvek se jave kada je mač spreman da se obruši. Ali ovoga puta možda će izostatati. Tihi mandarin je drugačiji od drugih, pomislio je Lao Mangci. Neće se skupiti. Ovaj čovek je hrabar i gord, neko ko zaslužuje počast.

U poslednjim trenucima dečak je naglas jecao, i uneređio se, i Lao Mangci je rešio da ga smatra nevinim. Znao je kakvo iskušenje ume da bude pogačica s mesom. Znao je kako glad kida creva i briše svaku predstavu o tome šta je krađa tuđe imovine.

Tog jutra je mandarinova Prva Žena pozvala Lao Mangciju. Bilo je to neposredno pred zoru, pre nego što je dan

uopšte i počeo – nakon hapšenja njenog muža. Suvog oka, nema, ni mlada ni stara, lica čudnovatog pod plamenom fenjera, spustila mu je novčić u šaku, a novčić je sinuo još jarkije negoli taj plamen. Ručni zglob joj je zatamnivala brojanica od plodova bodi-drвета, a oči su joj pretraživale Lao Mangcijevu lice. Ništa nije rekla, ali on je razumeo šta je htela da kaže. Želela je oštar mač. Jedan jedini zamah. Brzu smrt za svoga muža. Lao Mangci je klimnuo glavom i poklonio se, a onda promrmljao: „*A mi tuo fo.*“ Budistički blagoslov za budistinu ženu. I divio se golemoj kući u kojoj živi ta žena. Posle je izbrusio oštricu mača tocilom koje je obrtao žuljevitim nožnim prstima, a onda ga isprobao na repi koju će mu vlastita supruga skuvati za večeru. Lao Mangciju se zgrčio želudac od zvuka oštrice kad je presekla krto povrćno meso, a repa se od jednog poteza raspolutila. Morala se njegova žena sagnuti da pokupi komade i ponese ih u kuću.

Novo žiganje u truhu podsetilo je sada Lao Mangcija da mu nije nužno da se rasipa sažaljenjem. Ta žena s tamnom brojanicom, čiji muž kleči i iščekuje smrt, večeraće danas mnogo lepša jela nego što je sirotinjska repa uz koje zrno pirinča. U nekim stvarima ona ima sreće, možda i u većini stvari. A potom je Lao Mangci pomislio na nešto što je govorila njegova pokojna i vrla mati: „Jedna jedina radost može da rastera hiljadu tuga.“ Misli su mu poletele ka novčiću u džepu i ka komadu svinjetine koji će doneti kući, u svoje hladno obitavalište, da se skuva s repom, i poletele su njegovoj bezvrednoj staroj ženi, koja će mu uputiti redak osmeh kad bude videla šta je doneo. A tad su mu se oči nabrčkale i osmehnulo se od uva do uva pri pomisli na svoju decu kojoj će stomaci biti puni ne samo pirinča već i svinjetine, a možda i ušćerenog voća na štapiću.

Sada se svetina tiskala bliže, žedna da vidi krv. Pet stražara s kupolastim šlemovima pucalo je bičevima kako bi je suzbilo. Pa ipak, Lao Mangci je znao: kad bude digao mač visoko, većina posmatrača lećnuće se i uzmaći će, i odvratiti pogled, i pomisliće kako je napred vuk, a pozadi tigar, i kako se i njihove sudbine mogu preokrenuti na najgore zlo, i kako se to može desiti za kraće vreme nego što je potrebno da se ispije čaša vode. *Bezmalu*, pomislio je Lao Mangci, *toliko brzo*. A onda, kada mač bude pao, i kad krv brizne, i kad se glava zakotrlja tlom kao kupus, svetina će kao jedan nagrnuti, jer svako će hteti da zamoči novčić ili dva u mandarinovu krv, za sreću.

Crni petao je žmirkao, a Lao Mangciju se činilo, po ko zna koji put, da to lakirano stvorenje donosi sud. Ptica je zakoračila pred mandarina i izložila pogledima svoj profil, a njene krupne oči sve su videle. „Nevin“, potvrdio je dželat, i bio siguran u tu istinu. Petao gotovo nikad nije grešio, a kao što svi znaju, u ova vremena čak i uzgredna opaska može za ishod imati javno pogubljenje.

Veliko zvono Hrama na Hladnoj planini oglasilo se jekom. Vazduh se kretao, a oko krova pagode sa devet kišobranastih slojeva nebo je bilo vesele boje; za Lao Mangcija samo još jedne sive nijanse. Vreme mu je bilo da odmota slojeve carske svile što je skrivala mač. Pali su mu kraj nogu u vidu smuljane gomile. Petao je nakostrešio perje, a sečivo je sinulo kao izbrušeni srp mladog meseca i Lao Mangci je poslednji put prešao palcem po njemu. Tanka linija krvave rose, i klimnuo je glavom i načas pomislio koliko ima sreće što je po dnevnom videlu slep za boje. Sunce je putovalo nebom, a senka pagode se nakosila pa poklonila preko svetine i zamračila mandarinu lice. Nad glavama, na zapad su, u ne baš savršenom klinastom poretku, letele guske širokih

krila i promuklog, nepravilnog zova – a mandarin je pogledao naviše i promrmljao nešto tako tužno, tako puno jada da će i godinama potom Lao Mangci pamtili šta je izgovorio i kako je to izgovorio. „Pesnik može da sažme suštinu ptica“, rekao je, „u izbor od svega nekoliko reči. Kad bih imao makar još jedan jedini trenutak da podučavam svoju majušnu kćer, koje bih reči izabrao? Šta bih rekao da je ojačam za život kojim će živeti, sama i nezaštićena u ova burna vremena?“ To je kazao tako tiho da ga je čuo samo Lao Mangci, pošto se bio sagao da skine mandarinu naočari.

Svetinu je hvatao nemir. Mandarin je gledao na zapad, dignute brade. Okupan znojem, dželat je snažnije stegao mač, zatvorio oči i ponovio blagoslov: „*A mi tuo fo*.“ Neka te Buda štiti. Ruke su mu se vinule, ramena napela, i Lao Mangci je pomislio na tu majušnu kćer koja će živeti sama u burna vremena i neće više ništa naučiti od svoga oca. Znao je da će poslednji zvuk koji će njen otac čuti biti onaj brzi, grleni hropac sopstvenog daha. To, i petlov sveznajući kukurik, i Lao Mangci se zapitao: *Šta će raditi to detence kada mu otac mandarin bude mrtav?*

PRETHODNI DAN

Dinhua

„Baba, kada si išao u goste caru, jesi li mu video stolicu sa zmajem i tigrov mač što je sa obe strane oštar?“

Baba je sedeo na ivici Đinhuine postelje. Lice mu se zlatilo od sjaja fenjera i šarenelo od paperjastih bora.

„Jesam, Mala Kćeri“, odgovorio je, a zvuk njegovog glasa umirio ju je kao što uvek i biva kada je kasno i kad je vreme za spavanje. „Video sam zmajev presto i mač, i još mnogo, mnogo šta. A sutra, kad se budem odmorio od duga puta, pričaću ti priču o tome kako je bilo u Peking u kod cara, a ti ćeš, biserčiću moj, meni pričati neku priču koju nisam dosad čuo.“

Napolju, u bašti, cvrčci su pevali zato što cvrčci to i rade u jesen, pre nego što će na zimu umreti, a njihov zvuk je nadolazio i povlačio se kao nepregledna pesma okeana, dok je mesec bio ogroman i nizak, prožet crvenilom.

„Baba, Zabranjeni grad je veoma daleko odavde. Zaista, zaista bih volela da ne moraš više nikad da ideš tamo.“

„Razdaljina je preko dve hiljade lija“, kazao je baba. „A ti znaš, Đinhua, da mi je dužnost da odem kad god me car pozove. Eto zašto ću – i jedino zato – ikada više odlaziti i ostavljati te.“

„Znam, baba. Moraš da ideš zato što je car Guangsju vladar, a ti podanik, i zato što u *Učenjima* piše da podanik mora raditi šta vladar kaže isto onako kako ja moram raditi šta ti kažeš, i šta mi bude govorio muž kad se budem udala, i šta budu govorili moji sinovi kad mi muž bude umro.“

Fenjer je u babine oči unosio tačkice nalik zvezdama; baba se osmehivao zato što je Đinhua naučila ono čemu ju je on učio o poretku sveta – i što je upamtila Tri poslušnosti. Uzeo je fenjer rukom, što je značilo da sada odlazi i da je vreme da se spava. Đinhua je dotakla babu po rukavu.

„Pošto je car još dete, baba, kad ideš u njegov dvorac zlatnih krovova, da li mu pričaš priče onako kako ih pričaš meni?“

„Ne, kćeri, ne pričam mu“, odgovorio je baba. „Priča je vrt koji možeš da poneseš u džepu. Priče koje pričamo sebi i jedni drugima služe kao užitak i pribežište. Poput vrtova,

one su mali prostori u velikom svetu. Ali, Đinhua, priče koje pripovedamo nikad ne smemo pobrkati sa istinom. Car mora braniti carstvo Velike dinastije Čing. On mora biti mudar, a da bi bio mudar, mora znati šta je istina a šta ne, i eto zašto mu, Đinhua, ja pričam samo ono što je stvarno o tome kakav je svet. Nikad mu ne pričam priče.“

Baba je poljubio Đinhuu u teme i povukao topli crveni jorgan do same njene brade, a Đinhua je uzdrhtala pod svilom jer je znala da su oni varvari iz dalekih krajeva došli s brodovima i puškama i da šire boljku opijuma među Kinezima – i primoravaju ih na klanjanje varvarskim bogovima – i krađu od carstva srebro, pa čak i čitave gradove. Želela je da baba ostane još malo i da joj kaže da je car, iako su došli ti ljudi sa zapada, jak i da će je štititi, nju i babu, i sve ljude u Kini.

„Baba?“ Čula ga je kako uzdiše, pa je znala da će to morati da joj bude poslednje pitanje.

„Šta da radim ako te car pozove i ne pusti te više da mi se vratiš?“

„Ne brini, Đinhua, zbog nečeg što se još nje dogodilo. Budućnost je duga. A sad sklopi oči i spavaj, i ne dozvoli da ti današnji dan pojede trenutke koji pripadaju sutrašnjem.“

„Baba?“ Đinhua je još nešto imala da kaže, a to je prošaputala. „Volela bih da ne poslušam cara i da ostaneš ovde uz mene zauvek i doveka.“

Sve babine priče počinjale su isto, uvek rečima: „Davno, davno, u prastara vremena, kad je bilo dovoljno samo da poželiš pa da tako bude...“ Đinhuina najdraža priča bila je ona što joj ju je pričao o boginji Nuvi, koja je bila istovetna

kao mama, a baba je govorio da je to i njemu omiljena priča, pošto je on mamu voleo najviše na svetu – ako se ne računa Đinhua – i voleo ju je toliko iako mu je bila samo konkubina, a ne prva žena kao Timu.

„Davno, davno, u prastara vremena, kad je bilo dovoljno samo da poželiš pa da tako bude, živela je jedna boginja.“ A tu bi baba uvek zastao, pa su on i Đinhua nastavljali priču govoreći u jedan glas, pošto su je toliko često zajedno pričali da je oboma u glavi bila zrela kao dinja što se skotrlja sa vreže, pa su im i reči klizile sa jezika isto tako. „A ta boginja je bila radoznala, mudra i vrla, i zvala se Nuva, i bila je – istovetna – kao – mama.“ Taj poslednji deo – reči *istovetna kao mama* – uvek su izgovarali polako, jer priča je zapravo i bila o mami, a njihove reči – babine i Đinhuine – precizno su se slagale naporedo kao dve jarke trešnje spojenih peteljki. Đinhua se vrpola od radosti i grčila kolena u pižami pribijajući ih uz grudi.

„I Nuva je“, nastavljao je baba priču sam, a Đinhua je svaki put iščekivala svaku reč, „istraživala predivnu zemlju dok na njoj nije bilo ljudi, i tu su bili istok i zapad, sever i jug, pa je išla u svaki taj kraj, ali bila je usamljena i tužna. I eto zašto je, jednog vrlo naročitog dana, napravila od zlatne gline bića koja razmišljaju, smeju se, igraju, da bi svetu udahnuła život. A onda je“, uvek bi dodao baba, a Đinhua je taj deo obožavala više od svih, „napravila i detence kao što si ti, Đinhua. Baš onako kako je mama napravila tebe. I eto kako je to zapravo bilo davno, davno, u prastara vremena.“

2

PREDODREĐENA DA RUŠI

Prva Žena (Timu)

Prva Žena nije tugovala. Kako da tuguje? Kao da ti je nešto prohujalo kraj uva – *hua* – toliko brzo ti je muž mrtav, a sluge su se odšunjale.

Nije bilo nikakve najave. Pretpostavljala je da njen muž – njen uvaženi muž – ni sam nije znao da će car narediti da mu odseku glavu. Kada se vratio iz Pekinga, ništa nije rekao. A onda je pomislila da je sigurno, gotovo izvesno znao da će se to dogoditi, pa nije rekao ništa jer se stideo. To bi i ličilo na njega, da se skupi u sebe od stida iako joj je bio potreban da joj kaže šta da radi kad njega više ne bude, kako da živi životom koji neće biti isti kao pre i šta da radi s konkubinim detetom. Znao je da ona nije jaka žena. U nevolju ga je uvalila, slutila je, ona njegova jezičina.

Pomoćnik izrađivača mrtvačkih sanduka brzo je došao. Prišao je trećoj kapiji i rekao: „Gospo, biće vam potreban sanduk.“ Osmehivao se i jedno oko mu je šetalo i suzilo, a ona nije progovorila – podrazumeva se. Oborio je pogled

ka tlu, gde ga je zadržao kao da je ništa nešto. Oterala ga je odatle odmahnuvši rukom. Nije bila spremna za to, da naruči sanduk za svoga muža. Sve se desilo previše iznenadno, a o koječemu je morala razmišljati, jezivo se mnogo šta moralo obaviti.

Prva Žena je umotala brojanicu od plodova bodi-drвета oko labavo stegnutih prstiju leve ruke. Postavila ju je između prvog zgloba i korena kažiprsta, tamo gde joj je od silnih molitava procvetao ljubičast žulj, pa desnom rukom namestila rub haljine da bi klekla. Jedno koleno joj je pucnulo – ono desno, što je muči u jesen – i spustila se na ravno, četvrtasto jastuče na kom je sedela kad se moli. Gnev je bio oko nje, a prosvetljenje joj se činilo vrlo dalekim. Od svega ju je najviše ljutilo upravo to dete. Ljutilo ju je što je ostavljeno kod nje; njih dve same, nikog više. Debeli ključ kojim je zaključala kapiju unutrašnjeg dvorišta, ostavivši dete u njemu, obojio joj je dlan tačkicama rđe, a to je tek sad primetila. Stopala su joj bila u povezima dok je nameštala težinu na jastučetu.

Bilo je večer, te je dete konačno prestalo da doziva oca. Još nije znalo da on nikada više neće doći. Jedan ćelav orah pao je sa grane i sjurio se duž lišajem izjedenih krovniha crepova, i to je bio jedini zvuk koji je Prva Žena čula. Palcem je pritisla prvo zrno brojanice i osetila bol kao kad se pritisne modrica. *Osećam, čujem i pamtim kao iz dubine sopstvenog groba*, pomislila je. Tako je već odavno, iako je – za razliku od svoga muža i za razliku od te konkubine koju je toliko voleo – živa i od ovoga sveta. Sveže zapaljen štapić pustio je iz sebe zavojite, snažne žilice začina, a sa srebrnog badema u vrtu oglašila se gugutka, krijući se tamo pod rumenim nebom. Zov joj je bio žuborav, grlen zvuk koji je u Prvoj Ženi izazivao želju da zaplače. *Gulu, gulu, gulu.*

Spustila je palac na sledeće zrno, te su se brojanice pomerile preko žulja. Gugutka se i drugi put oglasila sa istog onog badema koji je konkubina posadila dok joj je dete jedralo u trbuhu. Prva Žena je pamtila kako je pribijala oko uz najtanji procep u kapiji i posmatrala je. Sa sve širim kukovima i slapom plave haljine kada je klekla da zahvati zemlju šakama, konkubina je bila predivna i vrlo, i okružena ljudima koji je vole.

To drvo je tada bilo tek mladica. Sada je mržnja Prve Žene bujala kao svež čir, iako je konkubinina radost bila kratkotrajna, bezmalo, kao ispijen čaj. Umrkla je rađajući dete koje je ona zaključala iza kapije, a to je bilo pre sedam godina. Prva Žena je tada žalila što nije umrlo dete. To je i sada želela. Bila bi to pravična i nepristrasna sudbina.

Napolju je rumeno nebo brzo nestajalo na zapadu. Smrkavalo se i zahlađivalo, a nije bilo ostalo nijednog sluga da upali fenjer ili žeravnik. Nikoga da donese čaj od mimozine kore da okrepi Prvoj Ženi srce, čak ni jednostavnog jela za večeru. Slučajno je tog popodneva čula kako kuvar Lao Džao upozorava ostale sluga. Imao je naviku da raspravlja glasno, naročito kad je posredi nešto usled čega će mu porasti važnost u tuđim očima. Rekao je slugama kako telo bez glave ne može propisno da pređe u potonji život. Na slasni zvuk sopstvenog glasa mljackao je usnama, a Prva Žena nije mogla da zapuši uši pa da ne čuje šta on priča. Krila se uz rub kuhinjskog zida i bolno mlela zrna brojanice zarivajući ih u dlan, i slušala. Žmurila je i čula okrutnost u Lao Džaoovom glasu, i škriput zrna, i sluga što su izgovarale „o“, i „a“, i „aj“. Lao Džao je rekao kako je gospodarov duh na mukama, te će se koliko te noći vratiti da uznemirava ukućane. „Zahtevajte isplatu i idite“, savetovao je ostale. *Mljac. Mljac.* Imao je veoma krupan glas, te su ljudi slušali šta priča, a dugo je terao.

Rekao je kako je išao da gleda; video je kako se desila ta strahota, a bio je dovoljan samo jedan zamah mača da preseče kost i tkiva što su vezivali glavu velepoštovanog gospodara za njegovo velepoštovano telo. *Hvala Starim nebesima i hvala Zemlji na tome*, pomislila je Prva Žena čuvši to. Dželat je zaslužio svoj srebrnjak, te se makar u tome pokazala kao valjana žena. Omogućila je svome mužu smrt koja nastupa u magnovenju. Ali potom je čula kako Lao Džao pita: „Ko će doneti delove gospodarovog tela? Hoće li to gospa učiniti? Ima li tu snagu?“ A onda je postavio još jedno pitanje. „Šta će raditi s detetom koje joj je zakleti neprijatelj?“

I upravo dok je Lao Džao to govorio, Prva Žena je i odlučila da zaključa kapiju dvorišta gde boravi dete. Samo na neko vreme, rekla je sebi, da ona sama može o svemu ovome čestito da promisli. Da može odlučiti šta će. Niko je nije pitao da li joj treba makar nešto za rastanak. Ama baš niko od njih, iako im je platila dvostruko više nego što im se dugovalo, pa čak i preko toga. Ne bi im odgovorila ni da su je pitali, razume se. Nije izgovorila ništa, ni reč, nikome, još od onog dana kada su majku tog deteta isporučili u crvenoj stolici-nosiljci, odevenu u cinober kao pravu nevestu, i doneli je u nevestinsku postelju, novu, načinjenu samo za nju, zasutu urmama, jajima i zrnima nara da bi donela plodnost. Tog dana je Prva Žena jednom progutala, a tim gutanjem je poje-la i sopstveni glas. *Zauvek i doveka*, kazala je u sebi. Otad je izgovarala samo nemušte molitve i nije baš ništa imala da kaže u ovozemaljskom carstvu.

A sad kad su svi otišli, a dete ostalo zaključano, Prva Žena je prešla palcem na treće zrno brojanice i potražila po pamćenju reči sutre srca, puta ka smirenom duhu. Jedna muva, narandžastih očiju i sjajnih krila, sletela joj je na zglobov šake, kraj ivice rukava, a ona nije uspevala da nađe reči sutre. Još

nije bila naručila kovčeg za muža, niti uredila da neko sakupi delove njegovog tela, i činilo joj se da joj je srce ogromno i gnjecavo, kao da joj grudi ispunjava neka nabrekla, bolna voćka. Muva je vijugala na tanušnim nožicama duž vene na njenoj šaci, a Prva Žena je razmišljala o detetu i pitala se da li je zaspalo, i podsećala sebe da joj je mrsko gotovo isto koliko joj je bila mrska ta konkubina, možda čak i više. I još je razmišljala o tome da bi za mrtvim mužem trebalo krv da proplače, a umesto toga ona želi da oseti njegov ljubavni dodir – makar samo još jednom posle tolikog vremena. Klečeći, premestila je težište tela, pa je muva odletela sa nje, a sad je jasnije no ikada dotad znala da, za razliku od te konkubine, u ovom životu nije bila dovoljno voljena.

Grabljivačke posredničke šake, eto na šta je Prva Žena pomislila kad se probudila iz kratkog sna, uzburkanog srca. Nije nameravala da sklopi oči. Nebo se crnelo, bilo je hladno. Upalila je fenjer, vezala iznova kosu u čvor, pa pritegla poveze na stopalima. Nespretno se borila s tim zadacima koje su obično za nju obavljali drugi.

Prvoj Ženi nije se mnogo dopalo kako izgleda žena što je došla na kapiju gotovo jednako brzo kao i pomoćnik izrađivača sanduka kada se vest pročula. Bila je siromašna i ružna, neprijatna za gledanje. „Mama umrla. Baba umro“, rekla je. „Gospa hoće proda devojčicu?“ Zavukla je one grozne ruke u nabore haljine, kopajući po njima kao da se češe. Izvadila je list hartije, nimalo čist i rđavo presavijen, pa ga pokazala.

„Ugovor“, rekla je. „Ti pogledaš. Sutra ja dođem. Razgovaramo.“ Oči su joj letele, obuhvatajući pogledom sve te laži

sa unutrašnje strane kapije, pa je Prva Žena osetila nespokoj. Dozvolila je ženi da joj stavi papir u ruku.

Večernjeg obroka nije bilo, a ni ujutru neće biti doručka – ali Prva Žena je glad ostavila za sobom. Papir je počivao na njenom pisacem stolu. Bio je baš kakav treba da bude, dabome: beo, što je boja žalosti; prljav, kao ugovor kad se prodaje kupus, ili pilići, ili svinje; trapavo napisan, kao da ga je sastavljao neko maltene nepismen. Počela je da čita naglas, prateći znake na listu bledim vrhom nokta. Nakon godina ćutnje, glas joj je bio čist, divan, iznenađujući, reči koje je čitala lako je izgovarala naglas – a ruke i srce bili su joj mirni.

Ugovor o prodaji Deteta koje nije željeno

Po Ugovoru, Prva Žena detinjeg Oca nastupa kao Prodavac, a Posrednica Li je Kupac. Detetu su Majka i Otac pokojni od juče ujutru, odsecanjem glave u slučaju Oca, a već odavno, mada niko ne kaže otkad, u slučaju Majke, i Dete niko ne želi da zadrži. Stoga je Prva Žena saglasna da ga proda. Cena je jedan srebrni tejl po godini života, što je Sedam godina. Kupac, koji je rečena Li, pristaje na tu cenu, ali pre nego što bude isplatila novac, pregledaće Dete da proveri nema li neku bolest ili manu. Posle toga Dete će biti prodato u trenutnom stanju. Biće odvedeno i niko neće pokušati da ga nađe. Ovim se postiže saglasnost da će nakon toga Li imati dozvolu da proda Dete bilo kom Kupcu za bilo koji novčani iznos, te da će Kupcu biti dozvoljeno da radi s njime šta god želi, čak i da ga na bilo koji način kazni ili proda trećem licu. Ukoliko bi Dete nastradalo ili doživelo ma kakav nesrećan slučaj, svi zainteresovani su saglasni da je to Volja nebesa, a ne nečija krivica.

Palac Prve Žene našao se na osamnaestom zrnju. Nije bila rada tome, ali uspomene su je glodale, pa je te večeri, pre nego što će poći u postelju, morala još jednom da poseti onaj ogromni prostor u mislima gde je živelo njeno detence. Nešto u njenim rukama bilo je hladno i ljubljeno. Grčila ga je: vlažnu i gotovo bestežinsku ljušturu svog novorođenog sina. Na detinjoj koži blistale su tečnosti novog života. Majušne pesnice bile su mu stegnute, čvrste kao orasi; očni kapci, ružičasti i tanki kao latice cveta, nabirali su se. Samo je on bio važan, jer žena mora roditi svome mužu sina, i ona je to uradila, a sad ju je to bolelo gotovo neizdrživo. *Budućnost mu je duga*, pamtila je kako je razmišljala o detetu u svome naručju, *a moja je sada osigurana*. I tad je osetila Si Šen u sobi, i duh smrti zapretio joj je tiho, blago, a onda je uhvatio detinje nožne prstiće, ramena, ušne resice, malecne laktove i ljubljeno lišće. Umirio ih je i oduzeo njenom čedu život.

Prva Žena je pamtila kako je klečala na pljosnatom sivom jastuku, baš kao što je klečala i sad. Začule su se muževljeve meke papuče; položio je prefinjenu šaku na njeno rame, a i sam je plakao. Okrenula se od njega i znala je da je to zauvek; još tad je znala da će postati ono što je sad: demon pustih usta do svršetka svog bednog života koji još nije odživela do kraja. Osamnaest zrna brojanice nisu mogla ovog dana da je smire. Udahnula je vazduh u svoje demonsko telo, potom još jednom, pa rekla sebi: *Konkubinino dete znači manje nego ništa*.

To nije bila istina; to dete je značilo sve. Prvoj Ženi je pozadi na butinama haljina bila vlažna od znoja, a taj znoj je bio težak kao krv, i težak kao tečnosti rođenja, i upitala se, onako mimogred, da li se to dete, samo iza zaključane kapije,

boji mraka. Reči sutre srca sad su joj se vratile, odjednom, i bile su joj potrebnije no ikad pre.

Pređi, pređi, pređi na onu stranu. Pređi sasvim na onu stranu i vaspostavi sebe u prosvetljenju.

Ove reči je izgovorila glasno. Ponavljala ih je i ponavljala, do duboke noći, i razumela nepostojanost. A kad je osvanulo jutro, Prva Žena je pošla u potragu za makazama i britvom, govoreći sebi: *Dete će biti kažnjeno, ali najpre moram početi da kažnjavam sebe.*

3

VREME KOJE JE PROTEKLO

Đinhua

Razdoran kašalj u daljini poticao je od noćnog čistača nužnika drhtavog glasa, sa opijumom u grlu. Đinhua je načas ležala mirno u postelji, zauzeta prisećanjem. Čekala je babu čitav jedan dan i čitavu jednu noć, dozivajući ga sve dok glas nije počeo da joj nanosi bol, jer želela je da mu kaže da joj je ispao onaj vrpeljavi, skakutavi zub. Bila je gladna da bi vetar jela, a oči su joj se nadule od plača. Sada se prisećala da je crvena kapija juče bila zabravljena čitavog dana. Niko nije došao da je potraži. Niko nije došao.

Napolju su ptice cvrkutale, *điđidžadža*, a sad je njihov razgovor prestao i jedini šum su bili zvuci koje je proizvodila sama Đinhua. Ispravila je nogu, pomerila bedro umotano u posteljину, otvorila oči i ugledala prazan zid. Nije bila navikla da se budi sama. Nije bila navikla da sama leže.

Sinoć, kad se nebo zacrnelo, pokušala je da smisli priču koju će ispričati babi kad bude došao. Neku koju nikada nije čuo, o Kralju Majmuna, koji je neviđeno jak i može u jednom

odskoku da prevali rastojanje od stotinu osam hiljada lija, te se zaputio daleko, daleko na zapad. Izmisliće novu i naročitu priču u kojoj Kralj Majmuna hrabro pobeđuje varvare u velikoj bici što se vodi visoko u krošnjama, pa onda šalje njih i njihove brodove, puške i opijum iz Kine tamo odakle su i došli. Držala je knjigu o putovanju Kralja Majmuna u krilu, ali nije je otvarala. Legla je i sklupčala se oko nje. A onda je rekla sebi: *Sutra će sve biti onako kako je uvek i bilo. Služavka Mejling ući će s pirinčem za doručak i sa svojim blagim, blagim glasom, kakav treba da bude, razmišljala je Đinhua, glas prave majke.* A doći će i baba, ući će na crvenu kapiju u onoj plavoj haljini što se oseća na mirisni duvan i ima reč *šou*, koja znači „dug život“, utkanu u tkaninu na više mesta nego što Đinhua ume da prebroji – a ona će potrčati ka njemu i baba će je uhvatiti, a ona će uzeti njegov upleteni perčin među prste i obmotaće ga oko ručnog zgloba onoliko puta i onoliko čvrsto koliko se to može. I takođe – čak i ako car pozove babu, on će...

Sutra će sve biti u redu, kazala je Đinhua sebi dok su joj oči treperile i zatvarale se i dok je tonula u san.

Dakle – sada je sutra, a jutarnja svetlost je smeđa kroz drvene kapke i vazduh ne miriše ni na šta. Đinhua se okrenula ka vratima. Posteljina joj je povukla bokove kao pritegnut opasač, pa je dahнула. Vrata su stajala otvorena. Neko je bio tu u sobi. A ta osoba nije bila baba. Nije bila ni Mejling niti iko od ostalih slugu. Već neko njoj nepoznat. Neko bez trunke kose.

„Za jedan jedini dan sve je postalo praznina, a prosvetljenje je blizu.“ Tamne oči su svetlucale na srebrnom licu, a te reči su bile molitveni poj, a lice je pripadalo ženi, tankoj kao igla i odevenoj poput kaluđerice u bezbojnu sivu tkaninu. Đinhua je čekala.

„Tvoj otac je bio moj muž pre nego što je zavoleo tvoju majku“, rekla je ta žena, a Đinhua je videla da to Prva Žena Timu stoji tu i izgovara te reči. „A sad je tu samo praznina bez tela, bez osećanja, bez volje.“ Timuin glas je tihnuo i jaćao, i bila je ćelava kao pećurka, a Đinhuin jezik je ispitivao rupu oštrih ivica tamo gde joj je ispao zub. Nije se micala. Pomalo se bojala, ali još više je bila zgranuta što Timu prića, govori naglas iako se zaklela da nikad neće progovoriti i da će zauvek biti tužna, a tu zakletvu je položila davno, davno.

U jednoj ruci Timu je držala nešto dugaćko i belo; u drugoj nešto tamno i ćudno. Pokrenula je ruku sa tim ćudnim, tamnim – bila je to Timuina leva ruka – a pokretala ju je vrlo sporo. „Gledaj“, rekla je Timu. „Ovo je praznina.“ Molitvena zrna bez kojih nikada nije bila kliznula su uz ivicu njenog rukava. „Nema oćiju, nema ušiju, nema nosa, nema jezika“, izgovarala je i širila pažljivo prste kao lepezu koja se otvara, nakosivši šaku i terajući zrna da podrhtavaju o rućnom zglobu. „Gledaj, gledaj, gledaj“, mrmorila je, a lice joj je bilo zastrašujuće, i zajedno sa Đinhuom posmatrala je kako se taj tamni predmet osipa, deli se u pregršti koje padaju na pod i sležu se u vidu humki kraj Timuinih nogu. „A sada nema kose. Bilo je to poslednje što me je držalo u carstvu zemaljskih spona, poslednje što me je ćinilo suprugom. Sada nema, a nema ni tvoga oca.“

Vazduh je strujao kroz sobu, dirkao humke Timuine tamne kose, sveže odsećene sa tog jezivog, nagog vlasišta. Đinhui je dah izbijao u sitnim grcajima, a Timu je za korak prišla krevetu. Ispod obruba haljine virile su majušne cipele. Bile su crvene kao lubenica, vezene nevestinske cipele.

„Tvoj baba je otišao na Zapadna nebesa da se pridruži precima“, rekla je sada. Beli predmet je mlitavo visio iz Timuine šake, gotovo dodirujući pod – *a šta to Timu prića?*

Đinhua je videla izvućene konce, grubo tkanje, iscepan porub, rukav. Drhtala je. U Timuinoj ruci visila je neka haljina. Bila je bela, boje žalosti, *sjaofu*. Tako se ljudi oblaće da bi plakali i naricali kad neko umre.

„Ustaj sad, dete. Obuci ovo da pokažeš ožalošćenost“, kazala je Timu, a u Đinhuinom grlu zapelo je nešto krupno kao jaje. Ćinilo joj se da će dugo tu ostati, a haljina je delovala preveliko – *a baba se uvek posle nekog vremena vrati. Uvek se vrati, ali gde je sad?*

Timu je govorila brzo i nudila je *sjaofu* obema rukama, pruženim kao da predaje dar; molitvena zrna klatarila su joj se o zglobu šake, haljina se pomerala kao demon, bela, polako sve bliže Đinhui. A Timu je prićala, prićala, prićala; oći, usne i zubi kidisali su joj sa lica, a sad su molitvena zrna bila piskava kao zviždaljka tik uz Đinhuino uvo. Timu kaće da je baba mrtav. Kaće da je mać što mu je odsekao glavu bio carev mać i da je bio oštar. Rukav bele haljine je zamagljena mrlja koja dodiruje Đinhuu po obrazu, uvu, ćelu, oćešava je po koći, nanosi joj bol. Zatisnula je uši pesnicama i nije bilo vazduha za disanje – i jedino je uspevala da razmišlja o tome kako je Timu laćljivica. Idi odavde i molim te, molim te, prestani da prićaš, prestani to da govoriš o babi. A dok je o tome razmišljala, Đinhua je osećala sve jaći strah – *i moće li biti istina da je babi glavu odsekao carev mać?*

Usledio je iznenadan tajac. Timuin dah je bio blizu, a uši kao dva mala i uredna cveta uz glavu bez kose, i naćas je bila savršeno nepomićna i nećujna. A onda je zakukala: „Obe moramo stremiti za vrlinom, dete, i ti i ja.“ Pa je zajaukala: „Ši bu ćaj laj.“ Vreme koje je prošlo nikada se neće vratiti.

Đinhua je sva malaksala. Svetlost je prodirala kroz otvorena vrata kao kakvi tanki prsti; napolju, na ulici, voda iz vedrice udarila je o zemlju uz glasan pljesak, a Đinhua se